

Mesék a rácsok mögött

Hol volt, hol nem volt, az egykori Nógrád vármegye megyeszékhelyén volt egyszer egy börtön. Egészen pontosan egy olyan büntetés-végrehajtási intézet, melynek élén egy lendületes, tetterre kész, kreatív parancsnok állt. Egy olyan vezető, aki – hasonlóan a mesebeli legkisebb fiúhoz – pályafutását lent kezdte, majd kitartásának, tehetségének köszönhetően egyre magasabbra lépett a képzeletbeli számárlétrán. Mindeközben sosem félt attól, hogy olyan újszerű programokat vezessen be az általa irányított intézet komor falai között, amelyek a modern kor kifejezésével élve kellően innovatívnak számítanak ugyan, mégis összhangban állnak a mai büntetés-végrehajtás célkitűzéseivel. Így történt meg, hogy a börtön falai között büntetésüket töltő zord elítéltek részére mesekör szerveződött...

A Mesekör gyökerei

A Balassagyarmati Fegyház és Börtönben 2011 szeptemberében vette kezdetét a fogvatartottak szabadidős programjainak palettáját színesítő program, amely nemcsak egyszerűséggel a „Mesekör” névre hallgat.

A hasonló foglalkozások büntetés-végrehajtási keretek közötti alkalmazása nem teljesen tekinthető új keletű kezdeményezésnek, hiszen Angliában már 2006-ban elkezdődött a „Storybook Dads” nevű program, amely ott szinte az összes börtönben kipróbálásra és bevezetésre került, később átvette az Egyesült Államok, Kanada, Ausztrália és néhány skandináv ország is. Ebben a programban olyan, szabadságvesztés-büntetésüket töltő fogvatartottak vehetnek részt, akiknek van gyermekük. A bekapcsolódó személyek lehetőséget kapnak arra, hogy egy mesét és egy üzenetet mondjanak el, amelyről hangfelvétel készül. A felvételt szerkesztők veszik kézbe, eltávolítják az esetleges hibákat, majd hangeffekteket és zenét adnak alá, ezt követően CD-re írják az elkészült anyagot. A személyre szabott borítóval ellátott CD-t a fogvatartottak elküldhetik a gyermekeik részére. A folyamat egyszerűsége és szépsége abban rejlik, hogy olyanok is részt vehetnek a programban, akik csak nehezen vagy egyáltalán nem tudnak olvasni, mert nekik egy mentor olvassa fel a szöveget mondatonként, amit a fogvatartottaknak csak el kell ismételniük.¹

Hazánkban először a Heves Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben valósították meg a program magyar változatát – a mesekönyveket rendelkezésre bocsátó megyei könyvtár, a technikai felszerelést és háttérrel biztosító egri városi televízió és Luzsi Margó meseterapeuta segítségével. A programot Egerben továbbfejlesztették az eredeti angliai változathoz képest, itt nemcsak mesét mondtak fel a fogvatartottak, hanem a napi munka után heti rendszerességgel drámapedagógiai, meseterápiás foglalkozásokon is részt vettek. Nekik is olvastak meséket Luzsi Margó meseterapeuta, majd közösen megbeszélték a történeteket. „Eleinte mindenki szerepet játszott, megpróbálta magát keményebbnek mutatni,

¹ <http://www.storybookdads.org.uk/>

mint amilyen, többen kinevették a másikat, de aztán ez is megváltozott” – mondta az Index tudósítójának nyilatkozva Juhász Attila bv. ezredes, intézetparancsnok úr, aki maga is sokszor beült a foglalkozásokra.²

Amikor először felvetődött annak a gondolata, hogy intézetünkben is szervezünk egy mesékre alapuló fogvatartotti programot, kissé tanácstalanok voltunk, szinte a sötétben tapogatóztunk, tekintettel arra, hogy Nógrád megye területén nem igazán találtunk olyan meseterapeuta képzettséggel rendelkező szakembert, akit felkérhettünk volna a terveink megvalósításában való közreműködésre. Aztán egy szerencsés véletlennek köszönhető találkozás kapcsán ismerkedtünk meg Büky Dorottyával, és a vele folytatott konzultáció eredményeképpen a balassagyarmati Mesekör a Kanadában élő, magyar származású pszichológus, pszichoterapeuta, Feldmár András nevét viselő szellemi műhely, a Feldmár Intézet munkatársainak közreműködésével valósul meg. Az intézet alapítói egyhelyütt így fogalmaztak: *„... az, hogy van-e élet a halál előtt, többek között azon múlik, hogy valaki [...] képes-e átlátni, hogy a szeretet nem más, mint a másik ember máságának teljes elfogadása és a valódi párbeszéd. Mindehhez persze bátorság kell. A szeretet pedig munka, és a bátorság nem egy a félelemnélküliséggel.”*

Figyelembe véve, hogy a Mesekör foglalkozásait intézetünkben két hölgy (Büky Dorottya és Kóródi Mária) irányítja, esetünkben különösen fontos, hogy az előbbi idézetben foglaltak teljesüljenek. Mert ebben a speciális közegben, helyzetben a közös munka eredményessége szempontjából kiemelt jelentősége van annak, hogy a trénerek elfogadják a programba bevont fogvatartottakat mint embereket, előítéletektől és félelmektől mentesen, függetlenül attól, hogy ki, milyen bűncselekményt követett el. És a fogvatartottak esetében is fontos, hogy – annak ellenére, hogy ők szabadságvesztés-büntetést töltő személyek – a foglalkozások során megfeledkezzenek arról: hol vannak, milyen körülmények között töltik napjaikat, és átadják magukat a játék örömeinek.

A Mesekör kezdetei a Balassagyarmati Fegyház és Börtönben

Büky Dorottya a kezdetekre visszaemlékezve így fogalmazott: *„a Balassagyarmati Fegyház és Börtönben közel egy éve működő csoport, amelynek az induláskor tizenkettő, mára már tizennyolc tagja lett, igazi nehézfiúkból áll. Ami közös bennük, hogy kis gyerekeik vannak, és fontos számukra, hogy ne szakadjanak el a családjuktól. Az a Mesekör, amit erre a speciális feladatra Andrással kifejlesztettünk, egy munkacsoport, amely minden évben összeállít egy zenés mesejátékot, amit a fiúk karácsony előtt a gyerekeik számára egy rendkívüli beszélő keretében előadhatnak. Az előadást DVD-re felvesszük, és így igazi, kézzelfogható ajándékkal lephetik meg szeretteiket. A péntekenkénti foglalkozásokon önismereti gyakorlatok, fejlesztő gyakorlatok (hangtan, mozgás, ritmus, szövegértés stb.), dramatikus játékok, kreatív feladatok váltják egymást. Közben folyamatosan ismerkedünk egymással, önmagunkkal, a világgal a rácsokon belül és kívül. A foglalkozások helyszíne a börtön negyedik emeletén lévő Szent Mihály Ká-*

² http://index.hu/belfold/2010/11/15/mesel_az_egri_borton/

polna, ami egy rendkívül különleges atmoszférát nyújtó hely. Olyan az egész, annyira biztonságot adó, mint az anyaméh. Itt nincs rossz, csak jó, és az érzések sokkal inkább fontosabbak, mint a racionalitás...

Mint az előbbiekből kiderült, a programban való részvétel lehetőségét olyan fogvatartottaknak kínáltuk fel, akiknek kisgyermekük van. A célkitűzésünk az volt, hogy a bekapcsolódó elítéltek valamilyen ajándékkal tudják meglepni a gyermeküket. Habár intézetünkben számos szabadidős lehetőséget kínálunk fel a fogvatartottak számára, a Mesekör olyan programnak számított, amivel kapcsolatosan gyakorlati tapasztalataink nem voltak, így a fogvatartottak részére is csak egy általános tájékoztatást tudtunk adni, amiből az következett, hogy a jelentkezők félelemmel vegyes kíváncsisággal várták az első foglalkozást, a trénerekkel való találkozást. De az első találkozás a trénerek számára is legalább ennyire érdekes volt, különös tekintettel arra, hogy számukra valójában ekkor vált nyilvánvalóvá az, hogy felnőttekkel fognak együtt dolgozni. A fogvatartottak a bemutatkozás során csak annyit mondtak el magukról, annyit árultak el az életükről, amennyit akartak. Azt, hogy pontosan mi miatt vannak börtönben, csak néhányan árulták el. Ahogy a közelmúltban, mintegy tízhónapos közös munka után kiderült: Büky Dorottya és Kóródi Mária több részt vevő fogvatartott esetében a mai napig nem tudja, hogy milyen bűncselekmény elkövetése miatt töltik büntetésüket.

A legelső foglalkozáson két érdekes dolog történt. Mint az a büntetés-végrehajtási intézetekben a személyi állomány tagjai számára természetes: a fogvatartottak nem beszélnek, nem beszélhetnek hangosan. A bemutatkozást követően azonban a trénerek egyfajta feszültségoldó gyakorlatként arra kérték a Mesekör tagjait, hogy kiabáljanak. A résztvevők talán meglepődtek a feladaton, mégis teljesítették azt. (Az intézetünkben teljesen szokatlannak számító „rendbontás” hallatán az egyik szolgálatban lévő biztonsági felügyelő kezében gumibottal lépett be a Kápolna ajtaján, mert nem tudta, hogy mi történik ott.) A következő feladat az volt, hogy énekeljék el közösen egy, a szabadságról szóló népdalt, ami a börtönkörülmények között szintén egy különleges dolognak számít.

Feldmár András és Büky Dorottya megfogalmazása szerint: „... úgy ismerhetjük meg önmagunkat igazán, ha különböző feladatokkal, problémás helyzetekkel, kihívásokkal találjuk szembe magunkat. Ekkor derül ki ugyanis önmagunk számára, hogy kik is vagyunk valójában! Az az igazi önismeret, amikor érdekesebbnél érdekesebb, meseszerű, játékos, netán véresen komoly helyzetekben megtapasztaljuk, hogyan reagálunk akkor és ott!”

Az előbbieken rögzítettek megtapasztalására, átélésére megítélésünk szerint a mese egy kiváló alkalom, hisz nem kell véresen komolyan venni, de véresen komolyan kell benne lenni. A Mesekör lényege valahol nem más, mint visszatalálás játékos, gyermeki, de hangsúlyosan nem gyerekes önmagunkhoz! Visszatérés a bennünk rejlő romlatlan gyermekhez, hogy onnan újraépítkezve találjuk meg az önmagát ismerő, problémáival, az élet kihívásaival megküzdési tudó felnőttet. Mindezek mellett a Mesekör Balassagyarmati Fegyház

és Börtönre adaptált változatában – mintegy „melléktermékként” – az egyes foglalkozássorozatok záró eseményeként, nagyjából félévente, egy olyan darab kerül előadásra, ahol a részt vevő fogvatartottak az általuk kitalált, színre vitt, rendezett, eljátszott, megzenésített mesét az általuk meghívott családtagjaik számára adják elő.

Érdekesség és valahol talán egyedülállónak is számító dolog, hogy a Büky Dorottya és Kóródi Mária által megtartott foglalkozásokat több esetben maga, a Kanadában élő Feldmár András vezette – a modern kor vívmányainak köszönhetően – skype-kapcsolat segítségével.

„Király vagy halál!” – avagy az első közös mese

A Mesekör tagjai által összeállított első előadás díszbemutatójára a múlt év decemberének elején került sor, majd egy hét múlva szakmai közönség előtt adták elő a fogvatartottak a műsorukat, míg a karácsonyi ünnepet megelőző utolsó munkanapon a családtagjaik, szeretteik számára mutatták be azt. Az előadott darab a „*Király vagy halál!*” című mese volt, melynek feldolgozása során minden közreműködő fogvatartott kipróbálhatta magát szegénylegényként, királyként, óriásként, madárkaként vagy álruhába bújt Szent Tamásként. A különböző karakterek bőrében, vagy onnan kilépve mindenki hozzátehetette a saját elképzelését, javaslatát, ötletét a darabhoz, hogy a közös munka végére olyan feldolgozás, olyan színpadi mű szülessen, ami mindenki gyermeke, amit mindenki magáénak érezhet.

A „*Király vagy halál!*” című előadás logója

A Balassagyarmati Fegyház és Börtön, illetve a Feldmár Intézet együttműködésében elkészült mese kapcsán fontos kihangsúlyozni, hogy annak szövegét és zenéjét teljes egészében a közreműködő szereplők írták, akik a darabot is maguk rendezték – Büky Dorottya és Kóródi Mária irányítása és instrukciói mellett, illetve a felkészítésben közreműködött az Intézet oktatásszervező nevelője, István Károlyné is.

Fokról-fokra haladt a csoport a munkában előre egy alaposan átgondolt tematika alapján. Minden foglalkozás egy kicsivel többet tett hozzá az egyéni kifejezőmód árnyalásához, a mesében megjelenő karakterekhez, így alakult ki a mesei elemekkel átszőtt, de élethűnek minősíthető mai történet.

Az egyéni elkötelezettség igen nagy hatással bírt a kreatív munkára, mivel abban személyesen érintetté vált, abba bevonódott minden egyes fogvatartott.

A résztvevők a családjuk, de leginkább a gyermekeik előtt nem akartak „leszerepelni”, így a lehető legtöbbet igyekeztek kihozni saját magukból, de a társaikból is. Érdekes volt megfigyelni, ahogy a foglalkozások előrehaladtával a személyes és különálló teljesítmények hogyan olvadtak össze egy közös előadásba, hogyan érződött alkalomról alkalomra az együttműködés készségének erősödése.

Míg az első foglalkozásokon a társaktól érkező, a színészi teljesítményre vonatkozó kritikákat érzékenyen, sértődötten fogadták a résztvevők, úgy a végére ez is átalakult. Maga a társak felé irányuló visszajelzések, kritikai észrevételek és javaslatok megfogalmazása is kifinomultabbá vált, de a szándék és annak megértési készsége is. A fogvatartottak egyre inkább egymáshoz idomultak a közös cél: a tökéletes előadás érdekében. A különböző háttérű, gondolkodású, eltérő érdeklődési körrel rendelkező, változóan tehetséges egyénekből egy csapat lett, akik a létrehozott munka gyümölcsét büszkén mutathatták meg elsősorban önmaguknak, majd a szeretteiknek is.

A programban részt vevő fogvatartottak esetében megisméltódni látszott az a fajta elcsodálkozás vagy elérezékenyülés, ami már az intézetünkben működő színjátszó csoport esetében néhány évvel ezelőtt, az „Irgalmas samaritanus” című rockopera megvalósulása során is érezhető volt: hogy velük, bűnelkövetőkkel foglalkoznak olyan személyek, akik a magyar közélet ismert emberei. De miért történik mindez? Talán mégsem mondott le róluk a társadalom? Mégis van remény?

A Mesekör egy olyan helyet, olyan környezetet teremtett, ahol a bekapcsolódott fogvatartottak félelem- és szégyenérzet nélkül adhatták önmagukat, megmutathatták az esetenként kemény külső mögött rejtő igazi énjüket. A Feldmár Intézet munkatársai szerint amennyiben egy fogvatartott meg tudja élni ezt a fajta érzést, akkor ez a tapasztalat hatni kezd, ami a személyiségében is pozitív irányú változásokat eredményezhet. A két csoportvezető tréner egyértelműen megfogalmazta, hogy ők nem egy színházat akarnak csinálni a börtön falai között, holott a dolog kuriózum jellegére tekintettel mindez akár nagy hírverést is jelenthetne számukra. Egyszerűen az a céljuk, hogy a Mesekör foglalkozásaiba bekapcsolódó fogvatartottak részére egy esélyt adjanak arra, hogy megváltozzanak. A csapatépítő és személyiségfejlesztő jelleg, az együttjátzás, valamint a közös munka során megszerzett új élmények és tapasztalatok a megítélésük szerint egyértelműen pozitív hatást gyakorolnak a fogvatartottak személyiségére.

Egyebek mellett bekapcsolódtak a programba olyan elítéltek is, akiknek korábban több önkárosító megnyilvánulásuk volt, de a velük való foglalkozások hatására magatartásuk egyre inkább kiegyensúlyozottá vált, a problémás cselekmények megszűntek. Akadt olyan jelentkező is, akiről a foglalkozások során kiderült, hogy jelentős kommunikációs problémákkal rendelkezik, tele van gátlásokkal. A végén mégis megtalálták a számára leginkább testhez álló szerepet: ez a férfi lett a világ legszebb almafája, mely szerep eljátszása során nem sokat kellett beszélnie, viszont dramaturgiai szempontból fontos szerepe volt a darabban. Mostanra egyértelműen elmondhatjuk, hogy a Mesekör tagjai

kivétel nélkül nagyon várják a pénteket, hogy a trénerekkel találkozzanak, és részt vegyenek az aktuális foglalkozáson.

Az együttműködés során létrehozott első „közös gyermek”, a „*Király vagy halál!*” című mese témájának megválasztása nem volt egyszerű feladat, hiszen arra is figyelmet kellett fordítani, hogy egy jellemzően férfi fogvatartottak elhelyezésére szolgáló büntetés-végrehajtási intézetben igen kényes, sőt adott esetben veszélyesnek számító szituációt eredményezhet egy olyan mesejáték, melynek során az egyik résztvevőnek női szerepet kell eljátszania.

A „*Király vagy halál!*” című mesét 2011 decemberében, családi beszélő során mutatták be a fogvatartottak. Az előadás érdekessége volt, hogy a karácsonyi ünnepkörhöz kötődően szervezett intézeti programok közé ütemezett díszbemutatón részt vettek a szereplő fogvatartottak legközelebb hozzátartozói (feleségek, élettársak, anyák és gyermekek – akiknek a büntetésük megkezdése előtt talán még mesét sem olvastak a fellépő elítéltek), a felkészítő trénerek barátai, családtagjai, valamint az Intézet érdeklődő munkatársai.

A szabadságvesztés-büntetést töltő fogvatartottak többsége jellemzően nem töltheti el a szeretteivel közösen az ünnepnapokat, ezzel összefüggésben a nagyobb ünnepek, így különös tekintettel a karácsony, általában kiemelt biztonsági kockázatú időszaknak minősülnek a büntetés-végrehajtási intézetekben, mert az egyébként is labilis idegállapotú, kényszerközösségekben élő emberek ilyenkor az általában megszokottnál is gyakrabban érezhetnek készletét elkeseredett vagy manipulatív cselekedetek véghezvitelére. Esetünkben elmondható, hogy a Mesekör foglalkozásain és az ünnepi díszelőadáson közreműködő fogvatartottakat látva felemelő pillanatoknak lehettünk szem- és fültanúi. A meglett férfiak szeméből a családjuk megjelenésekor kicsorduló könnyek, az érzelemdús előadás, a közönség érzékeny rezdülése minden apró kis humorra, az elcsukló hangon elmondott intelmek, mind-mind azt bizonyították, hogy jó úton járunk.

„*Király vagy halál!*” – ez volt a programba bevont fogvatartottak által megálmodott és eljátszott első mese címe, melynek főhőse egy bohókás, komolytalan ifjú, Laci volt, akit az apja kitagadott és elüldözött a családi háztól, mert nem akart szakmát tanulni, hanem elhatározta, hogy addig nem nyugszik, míg király nem lesz belőle. Az otthonából búsan eltávozó fiatalember, ahogy az már a mesék világában lenni szokott, egy sűrű, sötét erdőbe bujdokolt, ahol találkozott a világ legszebb almafájával, a Szent Tamássá változó kék madárkával, illetve a három zsvánnyal, akik maguk közé vették őt, felkínálva számára egy könnyű, csillogással, pénzzel, gyönyörű nőekkel teli élet csalfa reményét; és megismertette vele a következő akciójuk tervét, melynek célja nem más volt, mint Laci szülei házána a kirablása. Ám ebben a pillanatban feltámadt a tékozló fiú lelkiismerete, és a történetbe épített mesei csavarnak köszönhetően új ötletet adott társainak: rablás helyett küzdjenek meg inkább a király országát fenyegető, hatalmasra nőtt vigyori óriással, győzzék le őt, és nyerjék el méltó jutalmukat, azaz a király fele birodalmát és a legkisebb lány kezét.

A vigyorgó óriás...

Hm, hol volt, hol nem volt, talán igaz se volt, de a mese végén a jó elnyerte méltó jutalmát, és több tanulsággal lehettünk gazdagabbak. Olyan tanulságokkal, amelyek nemcsak a mai mesét, hanem a mindennapi életünket tekintve is fontosak, érvényesek lehetnek. Megtudhattuk azt, hogy a „zsványok nem is olyan rosszak, hanem a szívük tévelyedett el a helyéről. Ha visszatálna a szívük a helyére, boldogan élhetnének ők is, amíg meg nem halnak...”. És arra is ráébresztettek bennünket a szereplők, hogy „nem az erő számít, mert ha az embernek helyén van az esze és a szíve, akkor az sokkal többet ér”. Egyik végső következtetésként megtudtuk, hogy „bármerre is vessen bennünket a sors, bármerre is járunk, mindenhol lesznek olyanok, akik nálunk is szegényebbek”. A mese bemutatta, hogy abban az esetben, ha összefogunk, és a tiszta ész, a tiszta szív meg a duplán tiszta izom (azaz a jó útra tért négy zsvány) közös erővel egy jó cél érdekében küzd, ha bármilyen nehézséggel találják is szembe magukat, az akkor is legyőzhető, és a korábban rossz útra tért hősök minden bűnüket jóvátehetik. Mert az Intézet egyik szlogenjével összecsengve: egy esélyt mindenki megérdemel. Márpedig ha azzal él is az egyén, akkor tényleg mindenki jól jár. Esetünkben a szabadulás előtt álló fogvatartott és az a közösség is, amelynek ismét tagjává fog válni a volt elítélt.

A „Király vagy halál!” című mese szereplői

A hatalmas tapsot kivívó mese végén a fogvatartottak és gyermekeik közösen táncolták a záró éneket, Laci királlyá válásának megéneklését, majd az amatőr, de annál lelkesebb szereplők saját készítésű ajándékokkal, édességgel és az előadás főpróbáján készült felvételt tartalmazó DVD-lemezzel ajándékozhatták meg szeretteiket, ezzel külön emlékezetessé téve az együtt megélt pillanatokat. A felvételnek köszönhetően a hozzátartozók számára is tudatosult, hogy mindez talán nem csak egy múló előadás volt, hanem egy olyan, kézzel fogható ajándék, aminek köszönhetően a szeretet ünnepét mégsem kell teljesen apa nélkül eltölteni, mert elég betenni a lejátszóba a lemezt, és a család máris teljessé válik. Az előadás tehát elérte célját, olyan volt, mint akár egy „igazi” mese: volt ott sírás, volt ott kacagás, de a végén a jó elnyerte méltó jutalmát. Bízunk benne, hogy a modern mese tanulságát valamennyi szereplő levonta, és abból a szabadulásuk után, családi körben is tudnak majd meríteni!

Az erősen borostás Hófehérke és a hét törpe a rácsok mögött

A Mesekör következő „termékének” ősbemutatójára 2012 júniusában került sor. Ezúttal a sztori régi, de vélhetően minden olvasó számára ismerős volt: *„Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy szép királylány, akit Hófehérkének hívtak. Mostohaanyja, a királynő nevelte, aki rendkívül hiú volt, ezért mindennap megkérdezte varázstükrét, hogy ki a legszebb a világon. A válasz nap, mint nap ugyanaz volt, hisz a mostoha valóban csinos nőnek számított. Egy szép nap aztán minden megváltozott, mert a tükör azt válaszolta, hogy Hófehérke szebb nála... A királynő ekkor magához hívatta udvari vadászát, és megparancsolta neki: ölje meg Hófehérkét, és a leány szívét vigye el neki. A vadásznak megesett a szíve Hófehérkén, ezért elengedte. Hófehérke az erdőn át rátalált a hét törpe házára, amit alaposan kitakarított, sőt vacsorát is főzött. A törpék, mikor hazajöttek, nem értették, hogy lett minden tiszta. Végül megtalálták Hófehérkét, és megengedték, hogy náluk maradjon. Mindeközben a királynő a kastélyban ismét megkérdezte varázstükrét, amely megmondta, hogy becsapták, és Hófehérke él. A királynő vénasszonnyá változott, és mérgezett almát készített Hófehérkének. Másnap megjelent a királynő a törpék házánál, és a sikeres a tervének köszönhetően Hófehérkét megmérgezte. A törpék azonban meglátták, hogy mit tett a királynő, és felkergették a hegy tetejére, ahol a királynőbe belecsapott egy villám és lezuhant a mélybe. A törpék üvegkoporsóba tették Hófehérkét, hogy szépsége örökké látható maradjon. A királyfi, aki szerelmes volt Hófehérkébe, megtalálta, egy utolsó csókot lehelt szerelme ajkára, aki ettől felébredt, és boldogan éltek, míg meg nem haltak.”*

A Hófehérke és a hét törpe Walt Disney 1937-ben készült, első egészestés rajzfilmje, amely az 1928 óta készített, néhány perces rövidfilmek valamennyi tapasztalatát magába sűríti. A Variety filmkritikusa szerint: *„Sosem láttunk még moziban ehhez hasonlót. Az illúzió oly tökéletes, a szerelmi románc oly kedves, és a fantázia oly érzelmes, és a figurák viselkedése olyan mélységről árulkodik, mely vetekszik a valódi színészi alakítással. A film tényleg kiváló.”* A Balassagyarmati Fegyház és Börtön és a Feldmár Intézet közötti együttműködés következő gyümölcseként előadott meséről talán

valami hasonlót lehet elmondani: sosem láttunk férfi fogvatartottak elhelyezésére szolgáló börtönben ehhez hasonlót. Nagydarab, tetoválásokkal televarrt, kőkemény bűnözők, köztük gyilkosok, átszellemült arccal, felszabadultan adtak elő egy mindenki által közismert és méltán népszerű meseklasszikust, esetenként valóban már-már színészeknek tekinthető alakítással.

A darab elején Halász Judit egyik dalának sorai csendültek fel, gitárjátékkal és – a hely szelleméhez is kötődve – ceglédi kannával kísérve:

*„Én nem születtem varázslónak, csodát tenni nem tudok,
És azt hiszem már észrevetted, a jó tündér sem én vagyok,
De, ha eltűnne az arcodról ez a sötét szomorúság,
Úgy érezném, vannak még csodák.”*

A fogvatartotti étkezdében helyet foglaló mintegy negyven néző (ezúttal is a szereplő elítéltek hozzátartozói, a felkészítésükben közreműködő szakemberek rokonai, barátai, valamint az Intézet munkatársai vettek részt az előadáson) között több olyan fogvatartotti rokon volt, aki az első perctől kezdve zokogva nézte a mesét. Hiszen ők aztán talán mindenkinél jobban tudták, hogy a kivételesen nem formaruhában, hanem az alkalomhoz illő jelmezben játszó amatőr színészek valóban nem tartoznak a jó tündérek táborába. A játék, a játszás öröme azonban ott lakozik bennük, és ahogy a mese előadásában átszellemült arcukról leolvasható volt, a lelkük mélyén valahol ők sem rossz emberek, csak egykor letértek a jó, a helyes útról.

A történet egyébként nem sokban tért el a mese eredeti sztorijától, azonban különleges atmoszférát kölcsönzött a helyszín, az előadást egyenruhában biztosító felügyelők jelenléte, de ne feledkezzünk meg arról sem, hogy az egyébként törekeny Hófehérke megszemélyesítője egy közel száz kilós, borostás fogvatartott volt, ami egyfajta diszkrét bájt kölcsönzött a darabnak. Mindez persze nem olyan dolog, amin meg kellene ütközni, hisz figyelembe véve azt, hogy esetünkben férfi fogvatartottak elhelyezésére szolgáló börtönről van szó, a fanyalgók gyorsan beláthatják, a casting során nem volt egyszerű dolga a „rendezőnek”.

Az előadás mindent figyelembe véve jól sikerült, és ha talán nem is jelentett akkora meglepetést, mint a fent említett decemberi mese, egyértelműen úgy értékelhetjük, hogy egy sikeres, eredményes felkészítést követően az eléggé összezokottan mozgó elítéltek számos kellemes pillanatot, mosolyt és derűt fakasztó élményt adtak a nézőknek. Emlékezetes volt a gonosz mostoha kifakadása, amikor megtudta, hogy már nem ő a legszebb a világon: „Az a csöves tükör azt mondta, hogy Hófehérke szebb nálam...”. Szintén mulatságos volt a neonzöld vízi pisztollyal Hófehérke lemészárlására készülő, ámde érző szívű vadász, aki inkább feladta az ezzel járó lelki tusát, és a Forrest Gump című film egyik jelenetére emlékeztető „Fuss, Hófehérke, fuss!” felkiáltást követően útra kelt, hogy lőjön egy vaddisznót, hogy majd annak a szívét adhassa át a mostohának. A törpék házában akár egy börtönben is érezhettük magunkat, midőn a munkába (bányába) induló nótás kedvű törpék közül az egyik, egy „alfahím” zárkafelelős teljes meggyőzésével hátraszólt: „Aztán a csajkám tiszta legyen!”.

Azt hiszem, ismét bebizonyosodott, hogy még a „rosszarcú” elítéltek is képesek önfeledt, gyermeki lelkesedéssel, izgalommal telve készülni, játszani, és közben talán jó embernek érezhetik magukat. Mert valahol bennük is ott van a jó, abban biztos vagyok. A kérdés csak az, hogy van-e valaki, aki ezt elő tudja hozni belőlük. Úgy vélem, hogy a Feldmár Intézet munkatársaiban ismét találtunk olyan embereket, akik képesek voltak erre. Köszönjük hát a nekik felkészítést! A nézők között jelen lévő gyerekek is megköszönték, hogy az édesapjuk talán életükben először – vagy néhányuk esetében már másodszor – mesélt, játszott nekik. Bízunk benne, hogy ezek a pillanatok a szabadulás után is az apák eszébe fognak jutni!

Aktualitások és további tervek

Egyértelmű célkitűzésünk, hogy az eddig elért eredményeket és a résztvevők aktivitását, érdeklődését fenntartsuk, hogy a Mesekör újra és újra megújuló lendülettel, lelkesedéssel folytassa tovább a munkáját a jövőben. Ennek a folyamatnak a következő állomásaként augusztus 3-a és 5-e között a TÁMOP 5.6.1.A-11/4-2011-0001 „Elítéltek visszavezetése a társadalomba képzési és foglalkoztatási, valamint egyéb reintegrációs programokon keresztül” című pályázati projekt keretén belül egy háromnapos rendezvény került megrendezésre intézetünkben. Ennek során a Mesekör tagjai egy újabb családi beszélő alkalmával adhatták elő a „Hófehérke és a hét törpe” című mese átíratát, illetve Büky Dorottya és Kóródi Mária mellett a hazalátogató Feldmár András is személyesen közreműködött a fogvatartottakkal való egyéni és csoportos foglalkozások megtartásában. Az első napra ütemezett előadáson jelen volt az M1 tv-csatorna havonta jelentkező „Bábel – Hesnával a világ” című riportműsorának forgatócsoportja, Al Ghaoui Hesna vezetésével, egy tudósítás elkészítése céljából.

Kihasználva a találkozás adta lehetőséget a háromnapos hétvége után Feldmár Andrást arra kértem, hogy foglalja össze, milyenek voltak az előzetes elvárásai, majd a találkozást követő benyomásai, illetve milyen véleménye alakult ki a fogvatartottakról? Következzenek a válaszai:

„A hozzám érkező hírekből és a skype-on történt bekukkantásaimból nem kaptam (és nem is vártam) közel sem azt a komplex és mély élményt, ami abban a pillanatban, amikor beléptem a börtönbe, elöntött, vagy még inkább bekebelezett. A hely, az épület, a helyzet, az őnök és a rabok egy új világot mutattak meg, úgy éreztem magam, mintha egy távoli, elfelejtett kis országba tévedtem volna. Nem sokáig maradtam »antropológus«, amint megismerkedtem a fogvatartottakkal, kezet fogtunk, a szemükbe néztem, én is tagja lettem ennek a különleges közösségnek, amit Dorka és Mari létrehoztak. Nyilvánvaló volt, hogy mély, nagyon emberi kapcsolat teremtődött köztük a csoportban. Dorka és Mari minden elképzelésemnél merészebben és hatékonyabban kultiválnak egy olyan atmoszférát, amiben biztonságban, szegyen nélkül, lelkesen lehet játszani. Ahogy egy zenekar tagjai egyggyé válnak a zene varázsa alatt, vagy több százezer ember egyként áll fel egy fontos gól belövésénél, ugyanúgy a balassagyarmati Mesekör tagjai megtalálták azt

a tudatállapotot, amiben egyek tudnak lenni. Ez ugyanaz, amire Jézus utalt: »Mert a hol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevémben, ott vagyok közöttük.«”

Ebben az együttléttben mélyen éreztem, hogy a különbségek, az akarat, a versengés, a szégyen és a bűntudat eltűnik, és a helyét elfoglalja a konzekvencia nélküli játék. Az előadás alatt és a többi találkozásokon is nyilvánvaló volt számomra, mert rá volt írva az arcokra, hogy a társaság minden tagja, a fogvatartottak és a trénerek is élvezték egymást és önmagukat. Az önfeledt játék kiemel mindenkit a szomorúságból, a reménytelenségből, a félelemből, a szégyenből.

Hogy mi a véleményem a fogvatartottakról? Hogy nincs fogvatartott, csak Béla van meg Gyula, Krisztián, Győző és a többiek, mind név szerint, személy szerint, és úgy mentem el, hogy sajnáltam, hogy nem volt elég időm jobban megismerni mindegyik embert. Számomra a börtön megszűnt olyan rémálomnak lenni, mint, ami eddig volt, megnyílt annak a lehetősége, hogy itt is szert tudnék tenni értékes barátokra.

Bár már ittlétem alatt elkezdődött az új darabbal a munka, biztos vagyok benne, hogy sok meglepetés fog érni novemberben, amikor – remélem – újra együtt lehetek ezzel a társasággal. Remélem, hogy a munkatársaim lelkes támogatásban fognak részesülni a továbbiakban is, mert az is nyilvánvaló számomra, hogy a Balassagyarmati Fegyház és Börtön humánus, nyitott, befogadó attitűdje nélkül képtelenség lenne ezt az amúgy is szinte hihetetlen projektet életben tartani. Amit csinálnak, az egyedülálló, és bár élvezetes, de kemény munka, és remélem, hogy nem fogtok kifáradni, mert az egyik fontos része a megváltó energiának a rendszeres, hosszú távon való megjelenés. A programnak hosszú távon kell működnie, annyi ideig, ameddig az utolsó ember is szabadul a csapatból.”

Büky Dorottya a következőt tette hozzá Feldmár András szavaihoz: „Az ominózus bibliai idézet (Máté 18. 20:22) így folytatódik: »Ekkor hozzámenvőén Péter, monda: Uram, hányszor lehet az én atyámfiának ellenem vétkezni, és néki megbocsátanom? Még hétszer is? Monda néki Jézus: Nem mondom néked, hogy még hétszer is, hanem még hetvenhétszer is.« – Tehát egyesek szerint ez az alap, meg kell bocsátani, nem hétszer is, hanem hetvenhétszer is.”

A fogvatartottak által összeállított és saját ötleteikből megrendezett darabbal már vendégszerepeltünk a Heves Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben, ahol a fogva tartott nők előtt nagy sikert arattak a Mesekör tagjai. Amennyiben erre igény és lehetőség lesz, akkor akár más büntetés-végrehajtási intézetben is bemutatják az általuk át- vagy megírt meséket a csoport tagjai. Ennél azonban sokkal lényegesebb az, amit a további terveiket illetően Büky Dorottya megfogalmazott: „Kóródi Mari munkatársammal a legfontosabb feladatunknak azt tartjuk, hogy biztonságos és szabad légkörben, az önfeledt játék segítségével ismertessük meg és értessük meg a fiúkkal, hogy hogyan tudják megkülönböztetni a jót a rossztól, az értékeset az értéktelentől, a biztonságosat a bizonytalantól, a szeretetet a hatalomtól és az agresszióitástól. Ha közülük csak egy is lesz, aki a szabadulása után máshogy fog a saját gyerekeivel bánni, mint, ahogy vele bántak annak idején, akkor a munkánk nem hiábavaló.”

A Mesekör tehát megy tovább, és habár az előadások végén általában elhangzik, hogy „itt a vége, fuss el véle”, esetünkben mindez nem igaz, a történet folytatódik. A legújabb ötlet egy, a börtönélettel kapcsolatos mese elkészítése, amit ismét a karácsonyi ünnepkör kapcsán mutatnának be a fogvatartottak.

A Mesekör tagjai – fogvatartotti vélemények a közös munkáról

Érdeemes röviden szót ejtenünk a Mesekör tagjairól, illetve arról, hogy mit jelent számunkra a Mesekörben folyó munka.

Azok, akik egykor tizenhárman kezdték meg a közös munkát, majd néhány személyi változást követően jelenleg tizennégyen dolgoznak együtt a már elkészült mesék továbbfejlesztésében és az új ötleteik színre vitelében. A jelenlegi összetételt tekintve az alábbiakban lehet bemutatni a közreműködőket:

A Mesekör tagjainak átlagéletkora					
20-25 éves	26-30 éves	31-35 éves	36-40 éves	41-45 éves	46 év feletti
3	4	1	4	1	1

A Mesekör tagjainak kriminalitás szerinti megoszlása			
első bűntényes	visszaeső	különös visszaeső	többszörös visszaeső
8	3	2	1

Megállapítható, hogy erőszakos és nem erőszakos jellegű bűncselekményt elkövető személyek egyaránt vannak a csoportban. Iskolai végzettségük, családi hátterük, gondolkodásmódjuk sokban eltér egymástól. Ennek ellenére egyértelműen kijelenthetjük, hogy képesek egymással összehangoltan, együttműködve dolgozni, ami a megkezdett munka és a tervezett célok elérhetősége szempontjából kiemelt jelentőségű lehet.

Néhány fogvatartottat megkértem arra, hogy fogalmazza meg, mit jelent számára a Mesekör. Következzenek az idézetek:

„Én nagyon szeretem a meseszakkört csinálni. A gyerekeimnek is nagyon tetszik. Örömet tudok nekik szerezni, és sokat lehet tanulni a szakkörben. És itt a börtönben is sokat számít a tanulás. Sokat köszönhetünk a parancsnok úrnak és a két tanárnőnek, és a kulturális nevelőnőnek is...”

„Számomra a Mesekör azt jelenti, hogy amikor részt veszek, sokkal boldogabb vagyok, és elfelejtem a nehézségeket. A családommal sokkal közelebb hoz. Sokat tanultam, mind emberileg, mind szellemileg, sokkal kiegyensúlyozottabb vagyok. Szeretek ide járni, mindig várom, hogy mehessek. Nekem még különórákat is adnak. Amikor előadunk egy színdarabot, a családnak olyan öröm van az arcán, hogy az nekem mindennél többet ér. Nagyon sokat segít a visszailleszkedésben...”

„Nekem a mese szakkör azt jelenti, hogy meg tudom mutatni, miben vagyok jó. Ezen kívül felszabadulást jelent számomra az, hogy a hozzátartozóimnak és a kinti embereknek előadhatjuk a meséket. Sokat tanulok abból, hogy mi találunk ki meséket, és írhatunk szöveget és zenét a mesékre. Engem a Mesekör megtanít arra, hogy ha szabadulok, hasznos tagja legyek a társadalomnak, vagyis a magyar társadalomnak, és ne bűnözök, hanem azt csináljam, amihez értek: a zenéléshez.”

„A Mesekör részemre lehetővé teszi, hogy kifejezhessem önmagam, hogy képességeimet, előadói tulajdonságaimat fejleszthessem. Egy-egy történet és karakter eljátszásával sikerül valaki mássá válnom, valaki más bőrbe bújnom, ezáltal megismerem a karakter stílusjegyeit, sorsát, személyiségét, illetve egy bizonyos élethelyzetbe, történelmi sajátosságba nyújtok ez betekintést. A fejlesztő trénerek, akik a meseszakkörön velünk foglalkoznak, szakmai tudásukkal segítenek, fejlesztenek minket, igyekeznek megismerni képességeinket és személyre szabottan is próbálják fejleszteni azt. A meseszakkör, mindazon túl, hogy elfelejteti velem azt, hogy most épp hol is vagyok, vidám és családias hangulatával fellendíti a közérzetemet, jobb kedvre derít, és javítja az életkedvemet is. A meseszakkörön sikerül megismerni a társaim emberi arcát, s nem a bűnözőt, az elítélt-társat látom bennük, hanem mint barát, úgy tekintek mindenkire. A szakkör segít továbbá megismerni önmagamot, és lelki, szellemi szabadságot ad. Mindezért hálás vagyok, és köszönöm a börtön vezetésének, hogy van ilyen lehetőség.”

Mint ahogy a visszajelzésekből kiderült: a hozzátartozók is köszönik a lehetőséget. Néhány fogvatartott ugyanis elmondta, hogy a gyermekük szinte folyamatosan csak a karácsonyra kapott lemezt akarja nézni. A gyermekük csak áll a tv-készülék előtt, és csak azt mondogatja, hogy nem kell félni apától. Nincsenek félelmek, nincs gyűlölet, a gyermek egyszerűen csak játszani akar az édesapjával, és szeretni akarja őt.

Összegzés

Azt hiszem, egyértelműen megállapítható, hogy érdemes volt belekezdeni a Mesekör foglalkozásaiba, érdemes volt kipróbálni, mert nem csak a fogvatartottak és családjaik gazdagodtak meghatározó élménnyel, hanem a felkészítő trénerek és valahol a személyi állomány azon tagjai is, akik a rájuk vonatkozó mértékben részt vettek a munkában, jelen voltak az előadásokon. De azok a fogvatartottak is pozitív élményekkel gazdagodtak, akik a foglalkozásokon személyesen nem vehettek részt, viszont az előadást élő adásban nézhették meg a zárláncú videorendszer segítségével.

Összefoglalva az eddigieket elmondhatjuk, hogy az intézetünk szabadidős programkínálatába bevett, drámapedagógiai eszközöket is tartalmazó olyan programok, mint például a Mesekör is, fontos eszközei a fogvatartottak nevelésének, kezelésének, szabadulásra történő felkészítésének, illetve az egyén és családi kapcsolatai erősítésének. A fogvatartottak és a közvetlen környezetük, családjuk közötti kapcsolatrendszer hatással bír a társadalmi folyamatokra; egy olyan rendszert képez, amelynek ha bármelyik része megváltozik, azzal együtt változik a többi rész is. A büntetés-végrehajtási szervezet tagjaként mi ezeket a változásokat a fogvatartottakban tudjuk elindítani, ők pedig a szereteteikben, és ezek a változások jó esetben kihatnak az egész társadalomra is. Hogy erre a Mesekör kapcsán, vagy más felkínált program (mint például kortárs-segítő csoport, drámapedagógiai csoport, fórum színház stb.) által van lehetőségünk, azt gondolom: mindegy. Annak azonban

nagy jelentősége van, hogy hozzásegítsük a fogvatartottakat ahhoz, hogy a bennük lévő értékeket felismerjék, merjenek hinni magukban mint társadalmilag értékes emberben, legyen bátorságuk és erejük – a nehézségek ellenére is – a szabadulás utáni újrakezdésre.

Végezetül Feldmár András egyik gondolatával fejezem be közölnivalómat: *„Nagyon nehéz, ha az ember átél valamit úgy, hogy nem engedik meg neki, hogy az érzéseit kifejezze. Ez olyan, mint egy megfagyott pillanat. Évtizedek múlhatnak el, és az a megfagyott pillanat mindig ott lesz. Valami történik majd, ha kiolvad. Ezt meg lehet érezni, és utána tovább lehet lépni. Addig, amíg ott van fagyottan, olyan, mintha az ember le lenne szögezve valahova.”*